

С Т А Н О В И Щ Е

от **проф. д-р Емилия Александрова Друмева**,
професор в Пловдивския Университет „Паисий Хилендарски“

по дисертационен труд за придобиване на научна степен
„доктор на юридическите науки“

Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки;
Професионално направление 3.6. Право (Докторска програма „Римско
право“).

Автор: Малина Николова Новкиришка - Стоянова
Доктор по право, професор по римско частно право в
Катедра „Теория и история на правото“
Юридически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“

Тема: **PUBLICUM IUS**

1. Общо представяне на процедурата и автора

Със заповед на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури в процедурата за придобиване на научната степен „доктор на юридическите науки“ с дисертационен труд „PUBLICUM IUS“, автор проф. д-р **Малина Николова Новкиришка - Стоянова**.

Представените от автора материали на хартиен носител са в съответствие със закона и с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ :

- Монография (дисертационен труд);
- Студии и статии

Научноизследователската работа на проф. Новкиришка трябва да се разглежда в неразделно единство с дългогодишната ѝ дейност като университетски преподавател и продължител на българската традиция в изучаването на римското право и античните правни системи. Възпитала е поколения юристи да имат знания и култура за произхода и развитието на съвременните правни институти и форми. Но не само това. Освен, че съживява и въвежда академичното знание за фундамента на юридическата цивилизация, проф. Новкиришка прехвърля и гради мостове от Древността към интеграционни процеси на съвременния свят и бъдещи глобални формати. С високата си академичност, професионализъм и ерудиция тя прокарва пътеки на знанието, които захранват с идеи, конструкции и градивност съвременното правно пространство.. Всичко това представлява *принос* в правната сфера и особено – в сферата на юридическото образование, в нормотворчеството и правоприлагането за запазването и обогатяването на добрите традиции в правото.

2. Актуалност на тематиката

Научното изследване на римското право като цялостна система, както и изследването на един от двата главни дяла в тази система – публичното римско право, съдържа тематика с постоянна и непреходна актуалност – там са изворите и корените на днешните правни конструкции. Потребността от тяхното познаване както в едър план, така и в дълбочина и детайли, е не само постоянно актуална; тя се явява гаранция и възможност за проверка на съвременни решения в правната област.

3. Изследваният проблем.

PUBLICUM IUS е заглавието на дисертационния труд. Всъщност това са първите две думи от известната дефиниция за римското право – частно и публично, дадена от Улпиан - **Publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat**. Тази дефиниция се е превърнала в стандарт дори и изказана и написана в оригинал на латински. Това обосновава самото заглавие на труда, улеснява и засилва възприемането автентичността на изследвания материал.

Предмет на научното изследване е самото публично право като основен дял на правната система в континентална Европа. В световен план, а и в българската правна традиция акцентът в изучаването на римското право е бил поставян върху римското частно право, като източник на приложими конструкции и за съвременното право. А публичното право на Древния Рим е изучавано предимно в исторически план.

На този фон научните интереси и самият дисертационен труд на проф. Новкиришка са пионерски за българската правна наука, с висока познавателна и научна стойност, като едновременно с това вписват и

българската правна теория в общата съвременна тенденция по света за повече и заслужено внимание и интерес към римското публично право. С този предмет на изследване проф. Новкиришка остава вярна на научния си интерес към римското право и отново се проявява и утвърждава като негов задълбочен изследовател. „Посягането“ към научно изследване на такъв основен за правото предмет свидетелства за осъзнаване необходимостта от фундаментни научни проучвания, провокира рефлексии, търсения и намиране на решения, с което несъмнено представлява *принос* в правната наука. И още нещо: проф. Новкиришка не само изследва фундаментен за правото научен проблем, но с PUBLICUM IUS тя представя задълбочена монография по предмет, който не е бил разработван научно в такъв формат. Дисертационният труд като цяло представлява оригинално научно изследване и е *принос в българската наука с висока значимост*.

Авторът е водещ учен в римското право и античните правни системи; тя обучава другите, въвежда и разпространява предметно знанието за публичното право на Древния Рим; разработва материята задълбочено, на широка основа и с научна добросъвестност.

4. Приложените методи на изследване предполагат задълбочени знания по история, правна история и учения, странознание и разбира се, латински език. Откриват се общонаучни методи - **диалектическият, историческият и критично-аналитичният метод.**

Сравнителноправният и формално-логическият методи са прилагани умело. Проф. Новкиришка успешно съчетава методите и постига главната задача на дисертационния труд. Борави на високо ниво с инструментите на съвременната тълкувателна догматика

5. Трудът започва с въведение, което информира как и защо авторът е продължил започнатите вече изследователски усилия относно римското публично право, като е разширил и систематизирал научното дирене в дълбочина. Предмет на изследването е обективното римско публично право, както и теориите, свързани с неговата вътрешна структура, подотрасли и пр., както и релацията с частното право, с което формират единното съдържание на римскоправното понятие за *ius*.

Римското право е наричано „историческо право“, то не е действаща правна система., но е непресъхващ извор на идеи и рационални решения в правото. В дисертационния труд непосредствен предмет на изследване са:

- употребата на термина и изграждането на понятието за публично право в рамките на понятието за единното право (*ius*) според римските юристи;
- основните термини и понятия на римското публично право;
- основните институти на публичното право, анализирани в съпоставка с аналогични институти в исторически и съвременен план и при следване на систематиката, възприета от римските юристи.

Целите на изследването са несъмнени – повече и систематизирани знания за тази специфична област, чиито граници надхвърлят съвременното разбиране за публично право. С това съчинение проф. Новкиришка си поставя конкретни задачи:

- Изследване на теориите относно правото и разделението му на публично и частно право, респ. теорията за правния интерес, което е една от основните в съвременната теория на правото в тази насока;
- Изясняване в логическа последователност на аргументите за възприетата концепция относно римското публично право в светлината на дискусиите в романистиката, които са актуални и днес;
- Разкриване на историческото развитие на някои от основните римски публичноправни институти и перспективите на едно историко-сравнително изследване в тази насока.
- Представяне на особената систематика на римските юристи относно публичното право, различна от възприетата в повечето съвременни съчинения по темата и даваща възможност за изследване на непознати аспекти на публичноправната дейност в Рим в тяхната взаимна обвързаност- светската и духовната власт и институции.

Тази последна задача, очертана ясно в автореферата, е силно предизвикателство към който и да е изследовател. Проф. Новкиришка я е изпълнила перфектно – читателят се запознава с мисленето и концепциите на римските юристи, което улеснява разбирането и ползването постиженията на римското право. Считам този подход и структура за *особено силно постижение на автора и значим принос* в правната наука и в романистиката.

6. Структура и съдържание.

Съдържанието на труда е организирано в структура, която има своя оправдана логика. Дисертационният труд се състои от предговор, въведение, три глави, заключение и библиография – общо 714 с, с 1899 бележки под линия. Отделно е обособена библиография, в която са обособени раздели за извори, речници и енциклопедии, периодика, автори на кирилица и латиница и сайтове от Интернет, използвани в изложението.

Използвана е традиционно приетата за дисертационни трудове структура: въведение, три глави и заключение с приложена библиография.

Не само в систематиката, но и в структурата също има научна новост. През призмата на систематиката, дадена от Улпиан, проучването на трите основни материи, включени в римското публично право – сакрално право, свещенослужители и магистрати, сериозно се отклонява от съвременната концепция за правен отрасъл и правен институт.

Трите глави на съчинението са построени по логиката, присъща на едно монографичното изследване, с полагащата се добросъвестност - преглед на съществуващата литература и мнения на учени, изясняването на терминологията и основните понятия и едва след това концентрирането върху специфичната проблематика.

Новаторството в приложената систематика на изложението се състои в максималното доближаване до концепцията на римските юристи.

Същинското изложение започва с понятието за римското публично право и неговата структура. Следва обширно и задълбочено проучване на източниците и изворите на римското публично право, което считам,

че е с висока степен на познавателност и полезност, за да може читателят да вникне и разбере приликите и разликите в конкретните източници спрямо едноименни или сродни по наименование източници в съвременното право. Сърцевината на дисертационния труд е разработката на сакралното право, това на свещенослужители и на магистратите,

В Заключението се обобщават изводите, направени в отделните компоненти на съчинението.

7. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Разработките свидетелстват за висока ерудиция на автора, имат несъмнена полезност като знание, позволяващо ориентация в сложната природа на публичното римско право.

Приносният характер е с висока стойност. Ще дам пример с една от разработките, представляваща научен принос от висока степен - изложението относно източниците на правото; Акцентът е поставен както на нормотворческата компетентност на отделните органи, така и на процедурите по приемане на актовете им, придаване на задължителна сила след „съгласуване“ с боговете и измененията в действащите системи на правото, Това е един нов подход към традиционното изброяване и описание на източниците на римското право, като специално място е отделено на автентичните позиции на римската юриспруденция по темата. Същевременно вниманието е насочено към уредбата на публичноправната материя в различните видове източници, като са разграничени сведенията от юридическите и неюридически извори. Предвид на теорията за единството на правото римляните не изграждат йерархия на нормативните актове, нито

диференцирането им по предметен признак като относими само за публичното или само за частното право.

Несъмнено създаването на монографията има за цел и тя да послужи за базис при създаването на учебния курс за дисциплината „Римско публично право“ и за по-задълбочено познание за всички, които се интересуват от тази проблематика и трудно могат да открият обобщени съчинения по нея, още повече, че в България все още има оскъдна литература на чужди езици по темата, а в Интернет могат да се открият само специализирани разработки на отделни частни въпроси.

Несъмнено достойнство на дисертационния труд е подробното изложение на застъпвани тези и разбирания в правната доктрина, което обогатява и уплътнява цялостната картина.

Висока стойност на дисертационния труд придават многото и богати бележки и позовавания под линия, представящи го като задълбочено и широкообхватно научно изследване.

8. Публикациите

Публикациите са по значими за правната история, за античните правни системи и за изучаването и ползването на самото римско право теми.

Приложен е списък с 44 съчинения, създадени през последните няколко години. Написани са с професионална добросъвестност и познаване на изследвания предмет в дълбочина и детайли.

9. Автореферат

Направен е според изискванията на действащите нормативни актове и отразява съществените резултати, постигнати в дисертационния труд.

Написан е подредено; има самостоятелна стойност като синтез на основните положения на дисертацията. Рефератът представлява и завършено съчинение с висока познавателна стойност.

10. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам дисертационния труд да бъде четен, изучаван и разпространяван, за да има повече знание, култура и увереност в създаването и прилагането на правото в съвременни условия.

Препоръчвам и рефератът да бъде издаден като самостоятелно съчинение, от което се черпи предметно знание и умения за това как се прави научно изследване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Дисертационният труд **съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката** и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Дисертационният труд показва, че дисертантът Малина Николова Новкиришка-Стоянова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „право“ като

демонстрира високи качества и изключителни умения за провеждане на изследвания с получаване на оригинални и значими научни приноси. Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научната степен ‘доктор на науките’** на Малина Николова Новкиришка-Стоянова в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.6. Право; докторска програма „Римско право“

Ноември, 2016 г.

Изготвил становището:

Проф. д-р Емилия Друмева